

ідеї національного державотворення / Ф. Коваль // Самостійна Україна. – 1999. – Ч. 31. – С. 6. 41. Коваль Ф. Захисник гідності і добробуту селян / Ф. Коваль // Шлях перемоги. – 1999. – Ч. 38. – С. 4. 42. Коваль Ф. 100 років "Сільського господаря" / Ф. Коваль // Поступ. – 1999. – № 55. – С. 5. 43. Пам'яті видатного діяча українського кооперативного руху // Українське слово. – 1998. – Ч. 31. – С. 13. 44. Храпливий Євген // Енциклопедія українознавства: словникова частина. У 10 т. / За ред. В. Кубійовича. – Львів, 2000. – Т. 10. – С. 3633. 45. Курилишин К. Українська легальна преса періоду німецької окупації (1939–1944 рр.): Історико-бібліографічне дослідження. У 2 т. / НАН України. ЛНБ ім. В. Стефаника. Відділ україніки. Відділення "НДЦ періодики". – Львів, 2007. – Т. 2: Н–Я. – 592 с.

Наталія Лубкович

НАУЧНАЯ И ОБЩЕСТВЕННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ЕВГЕНА ХРАПЛИВОГО: ИСТОРИОГРАФИЯ ПРОБЛЕМЫ

В статье изложен историографический обзор работ, приуроченных Е. Храпльвому, его общественной и научной деятельности.

Ключевые слова: Е. Храпльвий, научная деятельность, общественная деятельность, историография исследования, кооперативное движение.

Natalia Lubkovich

SCIENTIFIC AND PUBLIC ACTIVITY OF YEVENH KHRAPLIVYI: HISTORIOGRAPHY OF PROBLEM

In the article the historiography review of labours devoted is given E. Khraplivi, him public and scientific activity.

Key words: E. Khraplivi, scientific activities, public activity, historiography research, co-operative movement.

УДК 336.71(477):303.446.4 ("19" 1920–1930)

Костянтин Нікітенко

ВИСВІТЛЕННЯ ПИТАНЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УСРР В ІСТОРИОГРАФІЇ 1920–1930-Х РР.

У статті досліджується процес формування історичних знань про функціонування банківської системи України. Аналізуються основні тенденції та концепції дослідження теми в історіографії 1920–1930-х рр.

Ключові слова: Державний банк, банківська система, фінансові структури, сталінська система, історіографія.

Визначальною умовою і основною запорукою існування будь-якої науки є її перебування у постійній динаміці, невпинному пошуку, трансформації, що є прямою залежністю від рівня її відповідності викликам сучасності. Формування визначеної наукової парадигми, що не потребує і не терпить жодних змін і оновлень автоматично стає кінцем науки і переводить її у розряд трансцендентальних формацій, в основу яких покладено догму, а не науковий пошук і критичний аналіз. Отже, розвиток науки, рух уперед вимагають узагальнюючих досліджень, покликаних підсумувати вивчення проблематики, визначити недостатньо досліджені аспекти, а в чомусь і подолати віджилі ідеологічні догми та нашарування.

Етап 1920–1930-х рр. в історіографії питання характеризувався концентрацією уваги до проблем відновлення, функціонування, розвитку та подальших перспектив існування і трансформацій банківського сектору. Принциповою особливістю стала наявність певного плюралізму думок у наукових дослідженнях, який повністю зник разом з утвердженням тоталітаризму.

Значна частина опублікованих з теми робіт уже проаналізована в історіографічних монографіях [1; 4; 11]. Втім, роботи, присвячені функціонуванню банківської системи при цьому не виділялися в особливу групу, що й обумовлює актуальність дослідження.

Метою дослідження є аналіз історіографії з питань функціонування банківської системи УСРР у 1920–1930-х рр.

Однією з особливостей зазначеного етапу стало те, що аналізу банківської системи присвятили свою увагу і праці керівні діячі більшовицької партії та радянської держави: В.Ленін, М.Бухарін, Й.Сталін, Е.Квірінг, В.Чубар та ін.

Так, одне із провідних місць у працях, доповідях, виступах В.Леніна, а також і урядових документах, розроблених під його керівництвом, або за безпосередньої участі займала банківська проблематика. Ще на етапі підготовки жовтневого перевороту робився наголос на принциповій важливості одержавлення банківської системи: "Необхідна негайна націоналізація банків..." [2, с. 42], "без великих банків соціалізм був би нездійсненим" [3, с. 79]. Розуміючи роль, місце і значення банківської системи для економіки країни, В.Ленін характеризував її як "скелет соціалістичного суспільства" [3, с. 79].

Втім політика "воєнного комунізму", спроба вирішити усі макроекономічні питання "кавалерійським наскоком" і перейти до буквальної побудови утопічної моделі суспільства – пророкування швидкого відмирання торгівлі, грошових відносин і банків (приміром, навіть у невеличкий, всього на декілька речень промові на відкритті пам'ятника Степанові Разину, В.Ленін встиг підкреслити важливість ліквідації банків [5, с. 316]. Це закінчилося нечуваною економічною катастрофою і змусила партійно-державне керівництво докорінним чином переглянути свої погляди на фінансово-банківську систему. Так, у своєму виступі на VII Московській губконференції В. Ленін змушено визнав про "Держбанк у нас наприкінці 1917 року було написано... цілком досить речей, які виявилися в достатній мірі тільки списаним папером" [6, с.194].

Проголошення НЕПу стало часом і "реабілітації" банківської системи, що знов відновила свою діяльність. Розуміючи, що саме НЕП допоміг більшовикам утриматися при владі, В.Ленін питанням розробки і здійснення нової політики, за підрахунками дослідників, присвятив понад 200 праць [7, с. 9].

М. Бухарін був одним із найпалкіших прибічників і популяризаторів ленінських ідей НЕПу. Безумовно, що питанням функціонування банківської сфери видатний теоретик партії приділяв підвищену увагу. Так, у праці "Про нову економічну політику і наші завдання" стверджувалося про те, що в нових умовах банки "грають дуже велику роль" [8, с.128]. Втім, підкресливши, що в умовах нової економічної політики слово "банк" припинило звучати "як саме образливе слово" [9, с. 66], М. Бухарін навіть теоретично не припускав багатоукладність у фінансовій сфері, щоразу наголошуючи: "наші банки", "пролетарські банки", "банки пролетарської держави" тощо [10, с. 96, 143, 184]. Фінансово-банківська система розглядалася виключно як одна з важливих "командних висот" в економіці й фактично виступала впливовим важелем державного регулювання і класової боротьби "у нових умовах". Так, М.Бухарін стверджував "Якщо у нас немає банків, а створюється дрібнобуржуазна кооперація, то вона нас давить. А якщо у нас є банки, то вона від нас залежить; ми її кредитуємо; якщо ми ходимо голенькими, то куркуль нас перемагає економічно, а якщо він є вкладником наших банків, він нас не перемаже" [8, с. 133].

Таким чином, у новосформованій парадигмі для ринкової конкуренції, як і взагалі функціонуванню ринкових законів у банківській галузі, місця не передбачалося.

Наступник В.Леніна Й.Сталін теж визнавав важливість банківської системи. Так, у статті "Перспективи" (1921 р.) відновленню Держбанку він надавав важливого значення в умовах непівської політики. Визнаючи помилковою воєнно-комуністичну ліквідацію банківської системи, Й. Сталін пророкував нововідновленій банківській системі "велику майбутність" [12, с. 124–125].

Отже, саме життя змушувало шукати шляхи вирішення нагальних проблем функціонування банківської системи. Економічна теорія проходила свою перевірку практикою непівського реформування. Багато досліджень періоду носили як теоретичний, так і ілюстративний характер, відображали різнопланові погляди вчених, політиків, представників господарського активу. Так, важливою особливістю науково-економічної дискусії 1920-х рр. стала широта поглядів, адже можливість висловлювати свої економічні ідеї мали як фахівці марксистської, так і немарксистської школи.

У ході дискусії пропонувалися різні підходи до вирішення проблем банківської сфери, описувалися й аналізувалися плюси і мінуси різних моделей, що дозволяло обрати більш-менш оптимальний варіант розвитку радянської банківської системи.

Дослідники аналізували ефективність кредитування у галузях народного господарства, їх взаємовідносини із різними банками, загальну насиченість ринку кредитними фондами [13]. У численних наукових розвідках аналізували кон'юнктуру фінансового ринку, проблеми і перспективи розвитку кредитних установ в Україні, проводили порівняльний аналіз дореволюційної та непівської моделей банківських систем [14]. Детально, науково й об'єктивно досліджували питання

функціонування не тільки Державного банку [15], але й приділяли значну увагу всім сегментам фінансово-кредитного ринку [16], в тому числі й приватним банківським установам, що відновили свою діяльність в умовах багатокладності – товариствам взаємного кредиту (ТВК) [17]. Окремо слід виділити працю Б.Сігала "До питання про приватний капітал на Україні", у якій дослідник ґрунтовно проаналізував стан справ у недержавному секторі кредитного ринку [18].

Питанням оздоровлення фінансового сектору – проведення грошової реформи приділив увагу голова Наркомфіну Г.Сокольников у праці "Нова фінансова політика на шляху до твердої валюти" (принциповим є те, що думки автора багато в чому залишаються актуальними й нині, що обумовлює перевидання його робіт) [19].

Втім, з другої половини 1920-х рр. тональність досліджень банківської системи в Україні докорінним чином змінилася. Зміцнення особистої влади Й.Сталіна, його боротьба і перемога над опозицією – все це давало змогу докорінно трансформувати усю соціально-економічну парадигму життя радянського суспільства. Важко переоцінити значення виступу-звинувачення Й.Сталіна на XIV з'їзді РКП(б): "...він (Сокольников – авт.) не розуміє діалектики розвитку в обстановці диктатури пролетаріату, в обстановці перехідного періоду, де методи і зброя буржуазії використовуються соціалістичними елементами для подолання і ліквідації елементів капіталістичних. Справа зовсім не в тому, що торгівля і грошова система є методами "капіталістичної економіки". Справа в тому, що соціалістичні елементи нашого господарства, борючись з елементами капіталістичними, оволодівають цими методами і зброєю буржуазії для подолання капіталістичних елементів, що вони з успіхом використовують їх проти капіталізму... Справа у тому, виходить, що завдяки діалектиці нашого розвитку, функції і призначення цих інструментів буржуазії міняються принципіально, докорінно, міняються на користь соціалізму, на шкоду капіталізму" [20, с.365].

Таким чином, на найвищому державному рівні проголошувалось, що певні поняття в радянській системі трансформуються принципово, іноді втративши будь-який зв'язок із первинним змістом, перетворившись на свою абсолютну протилежність. Повною мірою такі трансформації стосувалися і банківської системи країни, яка вже наприкінці 1920-х рр. набула цілої низки характерних особливостей, що принципово змінили і спотворили саму її сутність, і були б неможливими за умов нормального функціонування ринкових механізмів.

Такими рисами стало: тотальне домінування Держбанку, цілковите підкорення української банківської системи рішенням Москви, ліквідація будь-якої ринкової конкуренції у банківській справі, натомість строге підпорядкування загальному плануванню тощо. А у підсумку і ліквідація багатокладності – шляхом закриття приватних банків – товариств взаємного кредиту. Зрозуміло, що такі тенденції не могли не викликати занепокоєння дослідників.

Так, керівник валютного управління Наркомфіну Л. Юровський вже наприкінці 1924 р. наголошував на тому, що не було потреби заганяти банківські установи у вузькі рамки державного регулювання, що означало б "абсолютно спотворити їх роботу" [21]. Знаний фахівець Л.Яснопольський змушено визнавав, що трансформація радянської банківської системи вже відбулася і радянські банки перетворилися на "установи особливої природи, не схожі на звичайний тип комерційного банку" [22, с.14].

Окремо слід підкреслити, що характерною ознакою періоду стало активне втручання каральних органів у економічні дискусії. Наприкінці 1920 – початку 1930-х рр. була сфальсифікована низка гучних справ розкриття "контрреволюційних організацій": "Української мужицької партії", "Спілки визволення України", "Промпартії", "Трудової селянської партії", "Союзного бюро" РСДРП(м) тощо. Були репресовані сотні вчених – фахівців світового рівня, ліквідовані наукові школи. Так, наприкінці 1928 р. професор Л. Юровський був знятий з посади начальника валютного управління, а у липні 1930 р. заарештований за сфальсифікованою справою "Трудової селянської партії". У 1936 р. заарештовано у справі "Паралельного антирадянського троцькістського центру" і першого наркома фінансів СРСР Г.Сокольника.

Відповідно, в економічному житті країни відбувався процес рішучої відмови від ринкових механізмів і регуляторів. Недержавні банки – ТВК були ліквідовані, навіть незважаючи на поодинокі голоси на захист багатокладності. Так, В.Чубар, аналізуючи у 1926 р. економічну ситуацію в Україні (ТВК активно розвивалися, зростала їх кількість, втім загальна сума отриманого у державних банках кредитів склала всього 1,6 %) і визнавши фінанси як один з "основних важелів", підкреслив: "ми можемо вважати, що наші позиції в галузі фінансів і в галузі кредитної справи не тільки не втрачені, але й навряд чи можуть бути втраченими при такому співвідношенні між державним і приватним капіталом". І як висновок: "не можна змінювати нашу політику, відмовлятися від НЕПу і переходити до того, щоб тільки самим розвивати наше господарство" [23, с. 260]. Цю точку зору підтримав і Е. Квіринг (на той час заступник голови Держплану СРСР) у статті "Економічна політика партії до XV з'їзду" він зазначав, що з усієї банківської системи СРСР у

приватних руках знаходяться тільки найдрібніші ТВК, які й так перебувають під постійним державним контролем, тому причин для паніки та негайного адміністративного знищення багатокладності банківської справи не було [24, с. 311]. Втім, економічна доцільність була принесена у жертву політичній кон'юктурі.

В країні формувалася командно-адміністративна система "по-сталінськи". Характерними ознаками публікацій представників марксистської науки стало свідоме і принципове ігнорування всього спектру економіко-господарських показників, відсутність критичного аналізу, власної позиції, натомість домінування "єдино вірного класового" підходу до проблематики. Відповідно змінилася тональність публікацій на банківську тему. Газетні публікації щоразу наголошували на розкритті й ліквідації "ворогів" та "шкідників" у банківському секторі [25, с. 4].

Як наслідок репресій і фізичного знищення опонентів можливість і право публікуватися в умовах сталінського суспільства відтепер мали тільки представники офіційної науки, які цілком і повністю з фанатичною відданістю відстоювали головну сталінську лінію. Так, В.Коробков у статті із промовистою назвою "Фетиші нашої банківської ідеології" сміливо зарахував у розряд непотрібних і віджилих "фетишів" практично всі визначальні принципи функціонування банківської системи – від банківського резерву до паритету червінця. Висновок автора був рішучим: "Кардинальною повинна бути різниця у змісті, характері і методах діяльності капіталістичного центрального банку з одного боку, і радянського Держбанку, який працює у абсолютно специфічних умовах, яких не знає жодна країна у світі" [26, с. 84–85]. Я. Куперман, проаналізувавши трансформації радянських банківських інституцій, дійшов до цілком логічного висновку, що термін "банк" вже ніяк не відповідає сутності радянських фінансових установ, втім категорично наголосив, що взагалі будь-яке дослідження банківської системи повинно зводитися до "протиставлення радянської кредитної установи типовому банку" [27].

Аналогічні висновки були зроблені і щодо грошової системи. Приміром, П.Хайцер у статті з "До питання щодо природи грошей і характері їх трансформації в СРСР" був категоричним: "наші гроші за своїм соціальним змістом, за своєю роллю у господарських процесах країни... нарешті, за характером дефетишизаційних процесів, різко відрізняються від грошових систем капіталізму" [28, с. 48].

Фактично констатація ключового сталінського "мінється принципово" стала заporукою не тільки кар'єрного зростання, а й взагалі однією з головних гарантій виживання науковця у нових умовах. Відповідно у наукових дослідженнях почали домінувати загальна описовість, відсутність аналізу, а науковий підхід був замінений на повторення-цитування сталінських висловів і однозначне схвалення офіційної лінії. Дослідники у масі своїй не намагалися спростувати очевидних речей щодо глибинного переродження банківської системи, натомість зосередивши свою увагу на тому, що таке переродження є єдино можливим і безумовно позитивним. Так, Г.Козлов у праці "Переродження кредиту" категорично наголошував на тому, що: "Плановий повною мірою кредит вже взагалі не кредит, навіть у його перехідній формі. Це його знищення. Це просто перерозподіл ресурсів у плановій формі" [29, с. 84–85]. Проте, нічого поганого в цьому факті автор не вбачав, а навпаки активно підтримував офіційну доктрину. Аналогічно як і констатація факту ліквідації багатокладності на фінансовому ринку – знищенні ТВК "чисто адміністративними методами" не викликала у автора жодних застережень і зауважень [29, с.78].

Один з членів колегії Наркомфіну підкреслював глибину деформації радянської банківської системи: "... фактично у нас немає банків... Власних коштів наші банки практично не мають, а якщо їх отримують, то шляхом сильного натиску на промислові підприємства і торговельні організації, які передають їм частину коштів, фактично отриманих у держави" та наголошував: "... треба прямо сказати, що там, де Держбанку вигідно і зручно він має безпосередньо свої філії, а там де йому вигідно і зручно він створює замасковані філії у вигляді дочірніх банків, які діють самостійно" [30, с.34–35]. Втім і він не вбачав у цьому нічого не тільки поганого, а й навіть неприродного. Аналіз глибинних причин ситуації, що полягали насамперед у тотальному адміністративному диктаті Держбанку, був відсутнім і звівся виключно до ствердження "спецбанки вичерпали себе".

Показовим прикладом може стати публікація З.Зангвіля "Кредитна система в реконструктивний період", у якій автор вивів "низку негативних явищ", що виступали гальмом для розвитку банківського сектору, серед яких були названі і "конкуренція між банками", і "надмірний розвиток мережі кредитних закладів", і "відсутність єдності в роботі всієї кредитної системи" [31, с. 64]. Таким чином, основоположні принципи функціонування банківської системи були визнані шкідливими – економічні поняття в радянській науці змінювалися на свою протилежність.

Власне сама роль банківської системи у нових умовах зводилась виключно до фінансового обслуговування важкої промисловості зі строгим підпорядкуванням загальному плануванню. Яскравим прикладом подібної точки зору можуть стати роботи І.Трахтенберга, Б.Раскіна, М.Рильського та ін. [32]. Атмосферу в економічній науці тих років передає публікація у десятому

номері "Господарства України" за 1930 рік "Мобілізація фінансових ресурсів і банківська системи". Незважаючи на цілковиту відповідність генеральній лінії, автор закликав "якнайскоріше" підпорядкувати банківську систему загальному плану, "мобілізувати" всі наявні ресурси на "виконання тих велетенських завдань, що намічені на третій рік п'ятирічки", він все ж таки не наважився підписатися своїм іменем, обмежившись виключно ініціалами "А.И." [33].

Відбулося перетворення науки на псевдонаукову пропаганду. Відповідно, у численних працях представників марксистської науки прослідковуються агресивні звинувачення наукових опонентів. Науковці виступали водночас і як судді. Характерним прикладом може стати праця З.Атласа [34]. У якій рішуче й бездоказово він звинувачував Л.Юровського, Г.Сокольникова, М.Бухаріна та інших, не лише у помилковості їх точки зору, і навіть не лише у свідомих "фальсифікаціях" їх економічних досліджень, а вже й у відвертому "шкідництві".

Науковий підхід поступився нескінченному повторенню сталінського "мінються принципово". Останнім аргументом економічної дискусії стало фізичне знищення опонентів. Репресії позбавили фахівців не тільки можливості висловити свої думки, а і життя. У країні відтепер і на багато років уперед закріпилася одна-єдина вірна сталінська позиція.

Як наслідок, в атмосфері страху, терору і репресій, упродовж 1931–1933 рр. у провідному економічному часописі "Господарство України" взагалі не було надруковано жодної статті, присвяченої питанням фінансово-банківської системи. Ця завеса мовчання була подолана лише у 1934 р. статтю П.Полякова "Фінансові проблеми другої п'ятирічки і 1934 року" [35]. Стаття виступає своєрідним пам'ятником тієї епохи – збірник цитат Й.Сталіна на фінансову тему. З якими автор, зрозуміло, повністю погоджувався в усьому, а роль банківської системи в СРСР зводилась виключно до обслуговування планового господарства.

Таким чином, упродовж 1920–1930 рр. сформувалися основи розвитку всієї наукової думки країни на десятиліття уперед. Утвердження сталінського тоталітаризму фактично знищило історико-економічну об'єктивну науку. Новосформована радянська банківська система 1930-х рр. в своїй роботі вже не мала нічого спільного із ринковими законами, натомість її керівництво здійснювалося виключно у наказово-директивному режимі. У таких умовах Й.Сталін і правляча партія абсолютно не потребувало критичного аналізу роботи економічних механізмів, науку замінили псевдонауковою пропагандою, перетворившись на головну ідеологічну опору тоталітарного режиму.

Список використаних джерел

1. Зак Л. Строительство социализма в СССР: историографический очерк / Зак Л.М., Лельчук В.С., Погудин В.И. – М.: Мысль, 1971. – 318 с.
2. Ленін В.І. Завдання революції / Ленін В.І. Твори. – К.: Держполітвидав УРСР, 1951. – Т. 26. – С. 37–45.
3. Ленін В.І. Чи вдержать більшовики державну владу? / Ленін В.І. Твори. – К.: Держполітвидав УРСР, 1951. – Т. 26. – С.61–107.
4. Колесник В.Ф., Коцур В.П., Коцур Г.Г. Історіографія нової економічної політики в Українській ССР. – К.: Хрещатик, 2002. – 176 с.
5. Ленін В. Промова з Лобного місця на відкритті пам'ятника Степанові Разину / Ленін В.І. Твори. – К.: Держполітвидав УРСР, 1974. – Т.38. – С. 316.
6. Ленін В.І. VII Московська губконференція / Ленін В.І. Твори. – К.: Держполітвидав УРСР, 1974. – Т. 44. – С.183–210.
7. Осколкова Э. Проблемы методологии и историографии ленинской концепции НЭПа / Осколкова Э.Д. – Ростов на Дону: изд. Ростовского гос. ун-та, 1981. – 192 с.
8. Бухарин Н. О новой экономической политике и наших задачах. Доклад на собрании актива Московской организации 17 апреля 1925 г. / Бухарин Н.И. Избранные произведения. – М.: Политиздат, 1988. – С.122–145.
9. Бухарин Н. Ленин как марксист / Бухарин Н.И. Избранные произведения. – М.: Политиздат, 1988. – С. 50–85.
10. Бухарин Н. Избранные произведения / Бухарин Н. – М.: Политиздат, 1988. – 499 с.
11. Кульчицький С.В. УСРР в добу нової економічної політики (1921–1928 рр.): спроба побудови концептуальних засад реальної історії. – К: НАН України, Ін-т історії України, 1995. – 203 с.
12. Сталін Й.В. Перспективи / Твори. – К.: Держполітвидав України, 1952. – Т. 5.– С.116–126.
13. Подольський І. Проблеми ефективності кредиту в селянському господарстві України / Подольський І.М. // Хозйство України. – 1929. – № 3.– С. 25–39; Моргун А. Кредитування промкооперації / Моргун А.М. // Вісник промислової та промислово-кредитної кооперації України. – 1927. – № 1. – С. 20–27; Бабіч Я. Кредитування системи куспромкооперації Українбанком / Бабіч Я. // Вісник промислової та промислово-кредитної кооперації України. – 1927. – № 4. – С.19–21; О кредитуванні Госбанком отдельных отраслей народного хозяйства Украины // Украинский экономист. – 30 червня 1923. – С.2.
14. Акуленко В. Кредитная система Украины в довоенное и пореволюционное время / Акуленко В. // Хозйство Украины. – 1926. – № 10. – С. 127–140, закінчення. – № 11–12. – С. 156–172; Яснопольский Л. Кредитные учреждения на Украине / Яснопольский Л.Н. // Хозйство Украины. – 1925. – № 1–2. – С. 10–19, закінчення. – № 3. – С. 23–37.
15. Всеукраїнський з'їзд керуючих філіями Держбанку. Оцінка роботи Держбанку на Україні // Вісті ВУЦВК. – 1 березня 1925. – С. 4; Деятельность Всеукраинской конторы Госбанка // Экономическая жизнь. – 1922. – 6 серпня. – С.3; Меерович Г. Финансы, налоги и кредит. Дисконтная политика Госбанка / Меерович Г.И. // Украинский экономист. – 1 серпня 1923. – С.3; Мулярчук Г. К итогам деятельности Всеукраинской конторы Госбанка на 1 июля 1925 г. / Мулярчук Г. //

Хозяйство Украины. – 1925. – № 11–12. – С. 123–131. 16. Гейзель-Бокал С. К вопросу о системе коммунального кредита / Гейзель-Бокал С. // Хозяйство Украины. – 1925. – № 5. – С. 76–89; Капитановский Н. Год перелома (к итогам деятельности коммерческих банков на Украине в 1925–26 гг.) / Капитановский Н. // Хозяйство Украины. – 1926. – № 11–12. – С. 69–78; Подольский И. Задачи учреждений сельско-хозяйственного кредита на Украине и первые итоги их деятельности / Подольский И.М. // Хозяйство Украины. – 1925. – № 3. – С. 162–171; Рабинович Н. О состоянии низовой сети сельхозкредита на Украине / Рабинович Н. // Хозяйство Украины. – 1926. – № 10. – С. 74–81. 17. Магазаник А. Украинские общества взаимного кредита / Магазаник А., Розенталь Г. // Хозяйство Украины. – 1926. – № 7. – С. 63–72. 18. Сігал Б. До питання про приватний капітал на Україні / Сігал Б.В. – Харків: ЦСУ УСРР, 1929. – 179 с. 19. Сокольников Г. Новая финансовая политика на пути к твердой валюте / Сокольников Г.Я. – М.: Наука, 1991. – 335 с. 20. Сталін Й.В. Про держкапіталізм. XVI з'їзд ВКП(б) / Твори. – К.: Держполітвидав України, 1952. – Т. 7. – С. 257–386. 21. Юровский Л. Что такое кредитный план? / Юровский Л.Н. // Финансовая газета. – 14 октября 1924. 22. Яснопольский Л.Н. Кредитные учреждения на Украине / Яснопольский Л.Н. // Хозяйство Украины. – 1925. – № 1–2. – С. 10–19. 23. Чубар В. Про господарське будівництво / Чубар В.Я. Вибрані статті і промови. – К.: Політвидав України, 1972. – С. 245–297. 24. Квиринг Э. Избранные речи и статьи / Квиринг Э.И. – К.: Политгиздат Украины, 1988. – 485 с. 25. Викрито групу шкідників у Запорізькій філії Держбанку // Комуніст. – 27 липня 1929. – С. 4. 26. Коробков В. Фетиши нашей банковской идеологии / Коробков В. // Экономическое обозрение. – 1929. – № 10. – С. 81–89. 27. Куперман Я. К характеристике советского банка / Куперман Я. // Господарство України. – 1929. – № 10. – С. 33–49. 28. Хайцер П. К вопросу о природе денег и характере их трансформации в СССР / Хайцер П.К. // Господарство України. – 1930. – № 2. – С. 28–41, закінчення № 3. – С. 31–48. 29. Козлов Г. Перерождение кредита / Козлов Г. // Проблемы экономики. – 1930. – № 2. – С. 66–94. 30. Капитановский Н. Проблемы реорганизации кредитной системы // Хозяйство Украины. – 1927. – № 1. – С. 27–35. 31. Зангвиль З. Кредитная система в реконструктивный период / Зангвиль З. // Проблемы экономики. – 1930. – № 7. – С. 64–74. 32. Трахтенберг И. Современный кредит и его организация / Трахтенберг И.А. – М.: Изд. Коммунистической академии, 1929. – 310 с.; Раскин Б. Проблемы эмиссии денег в переходном хозяйстве / Раскин Б. // Проблемы экономики. – 1930. – № 1. – С. 85–112; Рьельский М. Об одной опасной теории / Рьельский М. // Проблемы экономики. – 1930. – № 4–5. – С. 52–62. 33. А.И. Мобілізація фінансових ресурсів і банківська система / А.И. // Господарство України. – 1930. – № 10. – С. 80–83. 34. Атлас З. Гроші та кредит (за капіталізму і в СРСР) / Атлас З.В. – Харків: Партвидав Пролетар, 1932. – 624 с. 35. Поляков П. Фінансові проблеми другої п'ятирічки і 1934 року / Поляков П. // Соціалістична Україна. – 1934. – № 3. – С. 27–38.

Константин Никитенко

ОСВЕЩЕНИЕ ПРОБЛЕМ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ В ИСТОРИОГРАФИИ 1920–1930-Х ГГ.

В статье исследуется процесс формирования исторических знаний о функционировании банковской системы Украины. Анализируются основные тенденции и концепции изучения темы в историографии 1920-х – 1930-х гг.

Ключевые слова: Государственный банк, банковская система, историография.

Kostiantyn Nikitenko

ANALYSIS OF PROBLEMS OF THE BANKING SYSTEM FUNCTIONING OF UKRAINIAN IN 1920–1930-IES HISTORIOGRAPHY

A research of the historical knowledge base formation at the banking system of Ukrainian. The general trends and concepts of this process are being analysed in this article as a part of historiography of 1920–1930's.

Key words: the State Bank, banking system, historiography.